

Universiteit Utrecht
Master Orthopedagogiek
Faculteit Sociale Wetenschappen

Ouderlijke monitoring en delinquent gedrag: de mediërende rol van deviante/prosociale vrienden

Datum	juni 2010
Opleiding	Master Orthopedagogiek, Universiteit Utrecht
Werkveld	Forensische Zorg
Student	E. Trumpie (Esther)
Studentnummer	3025489
Thesisdocent	Dr. W. A. Manders
Tweede beoordelaar	Prof. dr. M. Dekovi

Ouderlijke monitoring en delinquent gedrag: de mediërende rol van deviante/prosociale vrienden

Abstract

Background: The purpose of the present study was to examine the mediating effects of the amount of deviant and prosociale peers on the association between parental knowledge and adolescents' delinquent behavior. .

Indications are found in literature that deviant/prosocial peers mediate the association between parental knowledge and delinquent behavior. *Method:* The sample consists of 205 families with antisocial, delinquent adolescents signed in for multisystem therapy (MST). Using multiple regression analysis the hypotheses were answered. *Results:* The results indicate that both parental knowledge and deviant/prosocial peers have an influence on delinquent behavior. Furthermore, most of the associations between parental monitoring and adolescents' delinquent behavior were found to be mediated by deviant and prosocial peers. *Discussion:* Further research should be conducted in which the distinction between deviant and prosociale peers, delinquent behavior reported by both the adolescent and the parent and different forms of parental monitoring should be included. In addition, the mediation effects of deviant and prosocial peers needs further investigation.

Keywords: *delinquent behavior, parental monitoring, peer influence, mediating effect.*

Inleiding

Begin 2009 telde Nederland ruim 1,5 miljoen jongeren in de leeftijd van 10 tot en met 17 jaar (CBS, 2009). De ontwikkeling van adolescenten in deze leeftijdsfase kenmerkt zich door de intentie tot exploratie; het aftasten van grenzen binnen verschillende contexten zoals het gezin, de vriendengroep, de buurt of de school (Luijpers, 2003). Bij de meeste adolescenten verloopt deze ontwikkeling zonder grote problemen, maar het kan ook leiden tot risicogedrag bij adolescenten (Van der Laan, Blom, Verwers & Essers, 2006). Risicogedrag tijdens de adolescentie is veelal een teken van een normale ontwikkeling. Driekwart van de adolescenten vanaf een leeftijd van twaalf jaar maakt zich wel eens schuldig aan grensoverschrijdend gedrag (Luijpers, Overbeek en Meeus, 2001; Moffitt, 1993). Het betreft gedrag waarin grenzen bewust worden opgezocht en verkend tijdens de ontwikkelingstaak die leidt tot zelfstandigheid en het verwerven van een eigen identiteit. Bij een kleine minderheid leidt aanhoudend risicogedrag echter tot ernstige en persistente gedragsproblematiek (Luijpers et al., 2001; Meeus et al., 1999). De piek in delinquent gedrag ligt tussen de vijftien en zeventien jaar. Vanaf het zeventiende jaar wordt de invloed van binding met ouders, school of werk sterker en vertonen de meeste adolescenten geen probleemgedrag meer. Ongeveer vijf procent van de adolescenten blijft echter een probleem vormen (Luijpers, 2003; Moffitt, 1993). Het is

belangrijk om de achtergrond van deze persistente problematiek bij adolescenten in kaart te brengen zodat interventies hierop kunnen worden aangepast (Van der Laan et al., 2006).

Sociale binding

Bij risicogedrag kan onderscheid gemaakt worden tussen internaliserende en externaliserende problematiek. Van internaliserende problematiek is sprake indien adolescenten hun problemen naar binnen keren. Gebeurt het tegenovergestelde en keren adolescenten hun problemen naar buiten, dan is sprake van externaliserende problematiek (Sanrock, 2004). Gedragingen die onder deze laatste categorie vallen zijn onder meer vechten, woedeaanvallen, ongehoorzaamheid, crimineel gedrag, wapenbezit, drankmisbruik, drugsgebruik, roken en spijbelen (Luijpers et al., 2001; Wicks-Nelson & Israel, 2006).

Zoals eerder aangegeven, hoort probleemgedrag bij de ontwikkeling van adolescenten en vormt het een faseovergang naar zelfstandigheid en een eigen identiteit. Er bestaan twee theorieën die dicht bij elkaar staan en de ontwikkeling van antisociaal gedrag verklaren, te weten de sociale controletheorie van Hirschi (1969) en de differentiële associatietheorie van Sutherland (1974). De kern van de sociale controletheorie is dat binding met prosociale personen remmend werkt op delinquent gedrag. Wanneer deze binding echter zwak of afwezig is, is de kans op delinquent gedrag groter (Hirschi, 1969; Luijpers, 2003). Naarmate adolescenten ouder worden, wordt de invloed die ouders op hun kind hebben, aangevuld met de invloed van deviante en prosociale leeftijdgenoten welke een beïnvloedende werking heeft op de waarden en normen en het gedrag van adolescenten. De associatie met deviante vrienden wordt in deze theorie als primaire oorzaak van delinquent gedrag gezien. Daarbij staat onvoldoende toezicht in indirect verband met delinquent gedrag: inadequate ouderlijke monitoring staat adolescenten toe zich te richten op deviante vrienden en deze vriendschappen moedigen delinquent gedrag aan (Hirschi, 1969; Rakt, Weerman & Need, 2005; Simons, Wu, Conger & Lorenz, 1994; Svensson, 2003; Vitaro, Brendgen & Tremblay, 2000).

De differentiële associatietheorie (Sutherland, 1974) legt de oorzaak van delinquent gedrag echter niet bij deviante leeftijdgenoten, maar bij de rol die ouders spelen. Adolescenten die een inadequate mate van supervisie en discipline ervaren, vertonen vaak delinquent gedrag en gaan vaker om met deviante vrienden. Door inadequaat ouderschap ontwikkelen kinderen vanaf jonge leeftijd geen zelfcontrole waardoor zij impulsief, deviant gedrag vertonen en bereidt zijn risico's te nemen. Deze jongeren vertonen van zichzelf reeds risicogedrag en voelen zich eerder aangetrokken tot adolescenten met hetzelfde deviante gedrag. Volgens deze theorie draagt inadequaat ouderschap direct bij aan de ontwikkeling van antisociale

eigenschappen in een kind en veroorzaakt betrokkenheid op deviante vrienden (Gottfredson & Hirschi, 1990; Rakt et al., 2005; Simons et al., 1994).

Patterson, Reid & Dishion (1992) benoemen echter dat de meest passende theorie bovenstaande theorieën samen dient te voegen. Beide theorieën benoemen zowel de invloed van ouders als de invloed van leeftijdgenoten in de ontwikkeling van delinquent gedrag. Het debat over de invloed van ouders en leeftijdgenoten op risicogedrag van adolescenten is ingewikkeld. Volgens sommige onderzoekers speelt de omgang met deviante en prosociale leeftijdgenoten de grootste rol bij de invloed op het gedrag van adolescenten (Hirschi, 1969; Loeber, Slot & Sergeant, 2001). Andere onderzoekers daarentegen noemen de invloed van ouders als de belangrijkste verklaring voor delinquent gedrag (Gottfredson & Hirschi, 1990; Warr, 2002).

De rol van ouders en leeftijdgenoten

De omgang met deviante leeftijdgenoten is een belangrijke factor in de ontwikkeling van delinquent gedrag. Adolescenten die gevoelig zijn voor de invloed van leeftijdgenoten, lopen het risico zelf ook antisociaal gedrag te ontwikkelen of vaker delicten te plegen (Dodge, Dishion & Lansford, 2006). Uit de literatuur blijkt dat er een sterke relatie bestaat tussen de omgang met deviante leeftijdgenoten en delinquent gedrag van adolescenten; de omgang met deviante leeftijdgenoten verhoogt de kans op delinquent gedrag een jaar later (o.a. Custers & Engels, 2003; Dodge et al., 2006; Jang, 1999; Rakt et al., 2005). Uit onderzoek van Rakt en collega's (2005) blijkt dat er echter ook een omgekeerd causaal verband bestaat. Delinquent gedrag heeft namelijk ook effect op het kiezen van vrienden.

Sociale binding werkt echter niet alleen stimulerend, maar ook remmend op delinquent gedrag (Rakt et al., 2005; Weerman, 1998). Binding met deviante leeftijdgenoten, heeft een stimulerende werking op delinquent gedrag waar binding met prosociale leeftijdgenoten een remmende werking heeft op delinquent gedrag. Bevat een netwerk veel jongeren die delinquent gedrag vertonen, dan is de kans groot dat omgaan met deze jongeren delinquent gedrag stimuleert. Er is echter meer onderzoek gedaan naar de invloed van deviante leeftijdgenoten dan naar de invloed van prosociale leeftijdgenoten waardoor het effect van prosociale leeftijdgenoten niet met zekerheid gesteld kan worden (Rakt et al., 2005; Vitaro et al., 2000).

Meerdere onderzoeken hebben aangetoond dat adolescenten minder betrokken zijn bij bredere gedragsproblematiek (onder andere delinquent gedrag) naarmate de ouders meer kennis hebben van de verblijfplaats en de activiteiten van de adolescent en dus toezicht

houden op het doen en laten van hun kind (Brown, Mounts, Lamborn & Steinberg, 1993; DeVore & Ginsburg, 2005; Luster & Oh, 2001; Reitz, Prinzie, Deković & Buist, 2007). Daarnaast kunnen ouders actief op zoek naar kennis door gedragsregels te hanteren. Uit onderzoek blijkt dat ook deze manier van actief zoeken naar kennis, gedragsproblematiek bij adolescenten vermindert (Dishion & McMahon, 1998; Kerr & Stattin, 2000). Er is echter minder bekend over de vraag waarom deze ouderlijke monitoring invloed heeft op delinquent gedrag van adolescenten (Laird, Criss, Pettit, Dodge & Bates, 2008).

Een mogelijke verklaring voor het effect van ouderlijke monitoring op delinquent gedrag van adolescenten is dat de relatie met leeftijdgenoten beïnvloed wordt doordat ouders toezicht houden op het gedrag van hun kind (Laird et al., 2008; Reitz et al., 2007; Vitaro et al., 2000). Adolescenten zijn door monitoring van hun gedrag minder geneigd om te gaan met deviante leeftijdgenoten en zij zijn minder makkelijk te beïnvloeden door de negatieve invloed van deze relaties. Reitz en collega's (2007) geven binding met de ouders als mogelijke verklaring voor deze invloed. Adolescenten die geen binding met hun ouders ervaren, investeren mogelijk meer tijd en moeite in de relatie met leeftijdgenoten en zijn mogelijk gevoelig voor invloeden van leeftijdgenoten (Engels, Deković & Meeus, 2002; Svensson, 2003). Sociale selectie en sociale invloeden zouden beïnvloed worden door ouderlijke monitoring (Laird et al., 2008; Reitz et al., 2007). Het effect wat ouderlijke monitoring op het aantal prosociale vrienden heeft, is in de literatuur niet nader onderzocht. Aangenomen wordt dat het hebben van prosociale vrienden een remmende werking heeft op delinquent gedrag, maar ook hier is weinig tot geen onderzoek naar gedaan (Rakt et al., 2005; Vitaro et al., 2000). Het doel van dit onderzoek is dan ook de invloed van ouderlijke monitoring op de ontwikkeling van delinquent gedrag te onderzoeken en na te gaan of deze invloed via deviante en prosociale leeftijdgenoten loopt.

Probleemstelling

In het kader van het belang voor preventieve interventies, is vanuit de politiek aandacht voor risicofactoren en risicogedrag bij adolescenten. Vanuit de politiek is het programma *Aanpak Jeugdcriminaliteit* ontwikkeld om de jeugdcriminaliteit terug te dringen. Jeugdcriminaliteit is namelijk een groot maatschappelijk probleem. De jeugdcriminaliteit daalt niet en jongeren die een misdrijf hebben gepleegd, recidiveren vaker (Ministerie van Justitie, 2009).

Uit de literatuur blijkt dat zowel ouders als leeftijdgenoten een belangrijke rol spelen in de ontwikkeling van delinquent gedrag. Er is echter weinig bekend over de vraag waarom ouderlijke monitoring invloed heeft op delinquent gedrag van adolescenten en hoe dit in

relatie staat met de invloed van leeftijdgenoten. Daarnaast is in bestaande literatuur met name de modererende rol van ouderlijke monitoring onderzocht en wordt niet gekeken naar de medierende rol van leeftijdgenoten waarvoor wel aanwijzingen worden gevonden (Vitaro et al., 2000). Het is daarom relevant meer inzicht te krijgen in de rol die ouders en leeftijdgenoten in dit proces spelen en hoe de invloed van ouders en leeftijdgenoten op adolescenten elkaar beïnvloedt. Het is van belang zicht te krijgen op de risico- en protectieve factoren met betrekking tot de ontwikkeling van delinquent gedrag zodat preventieve interventies hierop kunnen worden aangepast.

Het doel van dit onderzoek is het nagaan van de invloed van ouderlijke monitoring op de ontwikkeling van delinquent gedrag en welke rol vrienden hierin spelen. De onderzoeksvraag die in dit onderzoek centraal staat is: *Wat is de samenhang tussen ouderlijke monitoring (toezicht houden en gedragscontrole) en de mate van delinquent gedrag van adolescenten en verloopt deze samenhang via aantal deviante dan wel prosociale vrienden?*

De volgende vier hypothesen zijn geformuleerd bij bovengenoemde onderzoeksvraag.

- 1) Ouderlijke monitoring (toezicht houden en gedragscontrole) heeft een negatief significant effect op delinquent gedrag gerapporteerd door zowel de adolescent als de ouder. Er wordt een negatieve samenhang verwacht tussen ouderlijke monitoring en de mate van delinquent gedrag (DeVore & Ginsburg, 2005; Engels et al., 2002; Laird et al., 2008; Luster & Oh, 2001; Rakt et al., 2005; Reitz et al., 2007; Simons et al., 1994; Svensson, 2003; Vitaro et al., 2000).
- 2) Er wordt een negatieve significante samenhang verwacht tussen ouderlijke monitoring (toezicht houden en gedragscontrole) en aantal deviante vrienden. Daarnaast wordt er een positieve significante samenhang verwacht tussen ouderlijke monitoring (toezicht houden en gedragscontrole) en aantal prosociale vrienden (Engels et al., 2002; Laird et al., 2008; Reitz et al., 2007; Simons et al., 1994; Svensson, 2003; Vitaro et al., 2000).
- 3) Er wordt een positieve significante samenhang verwacht tussen aantal deviante vrienden en de mate van delinquent gedrag gerapporteerd door zowel de adolescent als de ouder. Er wordt een negatieve significante samenhang verwacht tussen aantal prosociale vrienden en de mate van delinquent gedrag gerapporteerd door zowel de adolescent als de ouder (Custers & Engels, 2003; DeVore & Ginsburg, 2005; Laird et al., 2008; Luster & Oh, 2001; Menard & Elliott, 1994; Rakt et al., 2005; Reitz et al., 2007; Simons et al., 1994; Svensson, 2003; Vitaro et al., 2000).
- 4) De invloed van ouderlijke monitoring (toezicht houden en gedragscontrole) op delinquent gedrag gerapporteerd door zowel de adolescent als de ouder verloopt geheel/gedeeltelijk via

vrienden met deviant dan wel prosociaal gedrag. Ouderlijke monitoring heeft een negatieve significante invloed op aantal deviante vrienden wat vervolgens een positieve significante invloed heeft op de mate van delinquent gedrag. Ouderlijke monitoring heeft een positieve significante invloed op aantal prosociale vrienden wat vervolgens een negatieve significante invloed heeft op de mate van delinquent gedrag (DeVore & Ginsburg, 2005; Laird et al., 2008; Reitz et al., 2007; Simons et al., 1994; Svensson, 2003; Vitaro et al., 2000).

Methode

Participanten

In dit onderzoek participeert de primaire opvoeder van de adolescent en de adolescent zelf. Het totaal aantal participanten bestaat uit 205 gezinnen met antisociale, delinquente adolescenten die veelal sociale en emotionele problemen hebben en soms met politie of justitie in aanraking zijn gekomen. De adolescenten zijn aangemeld voor Multisysteem Therapie (MST) bij MST instellingen in de regio Utrecht, Amsterdam, Drenthe en Den Haag. MST is een intensief ambulante systeem- en gedragsgerichte interventie voor delinquente adolescenten van 12 tot 18 jaar en hun gezinnen. De gemiddelde leeftijd van de adolescenten in het onderzoek is 15;10 (SD = 1.35). Er zijn meer jongens (66.8%) dan meisjes (22.9%). De adolescenten hebben een Nederlandse (44.4%), Marokkaanse (16.1%), Surinaamse (15.6%) of Antilliaanse (5.4%) afkomst en 9.8% heeft een andere afkomst.

De primaire opvoeder is in 86.3% van de gevallen een vrouw en in 10.7% van de gevallen een man. De primaire opvoeder heeft een Nederlandse (46.8%), Marokkaanse (19.0%), Surinaamse (16.6%) of andere afkomst (13.7%). In 36.1% van de gezinnen is de primaire opvoeder getrouwd, in 28.3% van de gezinnen gescheiden, in 9.8% samenwonend en in 20.0% van de gezinnen is sprake van een andere gezinssituatie. De partner is in 35.6% van de gevallen de biologische ouder van de adolescent. Daarnaast is er in 61.5% van de gezinnen minimaal één broertje en in 62.9% van de gezinnen minimaal één zusje aanwezig. De hoogst genoten opleiding van de primaire opvoeder varieert van minder dan basisschool (9,4%), basisschool (12,3%), Lager beroepsonderwijs (LBO) (12,3%), middelbare school (19,8%), Middelbaar beroepsonderwijs (MBO) (25,5%), Hoger beroepsonderwijs (HBO) (7,5%), tot Universiteit (WO) (1,9%), en anders (6,6%). Tevens heeft minder dan de helft van de primaire opvoeders (40,5%) momenteel een betaalde baan, variërend van ongeschoold werk (11,3%), geschoold handenarbeid (2,8%) en geschoold dienstverlenend (21,7%) tot specialist (4,7%).

Instrumenten

Delinquent gedrag

De variabele delinquent gedrag is gemeten aan de hand van de Child Behavior Checklist (CBCL, door de primaire opvoeder ingevuld) en de Youth Self Report (YSR, door de adolescent ingevuld) (Achenbach, 1991a; 1991b). De CBCL bevat 13 items en de YSR bevat 11 items om delinquent gedrag vast te stellen en wordt gescoord aan de hand van een driepuntsschaal (*helemaal niet, een beetje of soms, duidelijke of vaak*). Voorbeelditems zijn: $\text{Hij/zij steelt van huis}$ en $\text{Ik sticht brandjes}$. Zowel de schaal CBCL als de schaal YSR kunnen als betrouwbaar beoordeeld worden (respectievelijk $r = .82$ en $r = .78$).

Ouderlijke monitoring

Ouderlijke monitoring is onderverdeeld in toezicht houden en gedragscontrole.

Toezicht houden

Toezicht houden is gemeten aan de hand van de Vragenlijst Toezicht Houden (VTH, 6 items) waarbij de primaire opvoeder (schaal toezicht houden) en de adolescent (schaal ervaren toezicht houden) aan de hand van een vierpuntsschaal (*niets van ó alles van*) aangeven hoeveel de ouder over de adolescent weet (Brown et al., 1993). Een voorbeelditem is: $\text{Hoeveel weet u/je ouder over wie je vrienden zijn?}$. Beide schalen kunnen als betrouwbaar beoordeeld worden (ervaren toezicht houden $r = .77$, toezicht houden $r = .90$).

Gedragscontrole

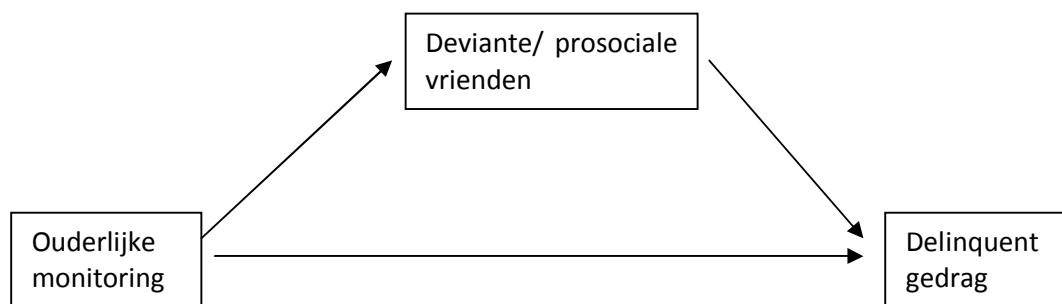
Gedragscontrole is gemeten door middel van de Parental Practices (6 items) waarbij de primaire opvoeder (schaal gedragscontrole) en de adolescent (schaal ervaren gedragscontrole) aan de hand van een vijf puntsschaal (*nooit tot bijna altijd*) aangeven in welke mate de ouder gedragsregels hanteert (Kerr & Stattin, 2000). Een voorbeelditem is: $\text{Heeft uw kind/heb je toestemming nodig van je ouders om laat thuis te komen?}$. Beide schalen kunnen als betrouwbaar beoordeeld worden (ervaren gedragscontrole $r = .86$, gedragscontrole $r = .84$).

Deviante en prosociale vrienden

Het aantal deviante en prosociale vrienden is gemeten aan de hand van de Family, Friends & Self Scale (FFS). Adolescenten dienen aan te geven hoeveel vrienden deviant dan wel prosociaal gedrag vertonen (7 items voor zowel de schaal deviante vrienden als de schaal prosociale vrienden, vijf puntsschaal *geen ó bijna altijd*) (Simpson & McBride, 1992). Voorbeelditem is: $\text{Geef aan hoeveel van jouw vrienden iets op straat hebben vernield}$. Zowel de schaal deviante vrienden als de schaal prosociale vrienden kunnen als betrouwbaar beoordeeld worden (respectievelijk $r = .90$ en $r = .80$).

Analyseplan

Aan de hand van meerdere standaard multiple regressieanalyses zullen de hypothesen beantwoord worden. Als eerste stap zijn regressieanalyses uitgevoerd om na te gaan of ouderlijke monitoring gemeten door middel van toezicht houden en gedragscontrole (onafhankelijke variabele) een effect heeft op delinquent gedrag gerapporteerd door de adolescent en de primaire opvoeder (afhankelijke variabele). In de tweede stap is gekeken of ouderlijke monitoring gemeten door middel van toezicht houden en gedragscontrole (onafhankelijke variabele) een effect heeft op deviante en prosociale vrienden (mediator). In de derde stap is gekeken of deviante en prosociale vrienden (mediator) een effect hebben op delinquent gedrag gerapporteerd door de adolescent en de primaire opvoeder (afhankelijke variabele). In de vierde en laatste stap is vastgesteld of deviante en prosociale vrienden (mediator) het effect van ouderlijke monitoring gemeten door middel van toezicht houden en gedragscontrole (onafhankelijke variabele) op delinquent gedrag (afhankelijke variabele) kunnen verklaren. De regressieanalyses in de eerste drie stappen dienen significant te zijn. Om bij de vierde stap volledige mediatie vast te stellen, dient het verband tussen toezicht houden/gedragscontrole en delinquent gedrag weg te zijn. Bij gedeeltelijke mediatie dient het verband af te nemen ($R^2 > .05$). Hoewel de mediator in dit laatste geval niet volledig het verband verklaart, heeft de mediator wel een relevante invloed. Bovenstaande analyses zijn zowel uitgevoerd voor ervaren toezicht houden en ervaren gedragscontrole door de adolescent gerapporteerd en toezicht houden en gedragscontrole door de ouder gerapporteerd (ouderlijke monitoring) als voor delinquent gedrag door de adolescent en de ouder gerapporteerd. In Figuur 1 is het onderzoeksmodel schematische weergegeven.

Figuur 1. Schematische weergave van het onderzoeksmodel.

Resultaten

Beschrijvende statistieken

Voor de beschrijving van de resultaten zijn allereerst de voor dit onderzoek van belang zijnde beschrijvende statistieken van de gebruikte schalen samengesteld (zie Tabel 1). Zoals te zien is in Tabel 1 scoren de adolescenten op de schalen die delinquent gedrag (YSR en CBCL) meten gemiddeld tussen *helemaal niet* en *een beetje of soms*. Gemiddeld ervaren adolescenten ongeveer dezelfde mate van toezicht als dat ouders denken te houden (gemiddeld genomen *weten* ouders *veel*). Opvallend is dat ouders denken gemiddeld *vaak* tot *altijd* het gedrag van hun kind te controleren terwijl adolescenten maar *soms* tot *vaak* aangeven deze gedragscontrole te ervaren. Adolescenten geven aan dat *geen* tot *een paar* van hun vrienden gerekend kunnen worden tot de groep deviante vrienden en dat *sommige* tot *de meeste* gerekend kunnen worden tot de groep prosociale vrienden.

Tabel 1.

Beschrijvende statistieken gebruikte schalen

	<i>n</i>	Minimum	Maximum	<i>M</i>	<i>SD</i>
YSR	188	0.00	1.91*	0.45	0.34
CBCL	198	0.00	1.80*	0.65	0.39
Ervaren toezicht houden	187	0.33	3.00**	1.99	0.58
Toezicht houden	196	0.00	3.00**	1.85	0.72
Ervaren gedragscontrole	187	1.00	5.00***	3.38	1.11
Gedragscontrole	196	1.00	5.00***	4.19	0.81
Deviante vrienden	186	1.00	5.00***	1.69	0.79
Prosociale vrienden	186	1.00	5.00***	3.10	0.81

Noot. *Theoretisch minimum = .00 , theoretisch maximum = 2.00.

**Theoretisch minimum = .00 , theoretisch maximum = 3.00.

***Theoretisch minimum = 1.00 , theoretisch maximum = 5.00.

Samenhang tussen ouderlijke monitoring, deviante/prosociale vrienden en delinquent gedrag

In Tabel 2 zijn de correlaties tussen de verschillende variabelen weergegeven. Zoals verwacht is er een negatieve samenhang tussen toezicht houden/gedragscontrole en delinquent gedrag. Dit wil zeggen dat naarmate er meer toezicht wordt gehouden door ouders en ouders het gedrag van hun kind controleren, adolescenten minder delinquent gedrag vertonen. Zoals verwacht is er tevens een negatieve samenhang tussen ervaren toezicht houden en delinquent gedrag. Dit wil zeggen dat naarmate adolescenten meer toezicht ervaren zij minder delinquent gedrag vertonen. Tegen de verwachting in is er echter geen negatieve samenhang tussen ervaren gedragscontrole en delinquent gedrag. Naarmate adolescenten meer gedragscontrole ervaren, wil dit niet zeggen dat zij minder delinquent gedrag vertonen.

Zoals verwacht is er een negatieve samenhang tussen toezicht houden/gedragscontrole en aantal deviante vrienden. Dit betekent dat naarmate er meer toezicht wordt gehouden door ouders en ouders het gedrag van hun kind controleren, adolescenten minder deviante vrienden hebben. Daarnaast is er zoals verwacht een negatieve samenhang tussen ervaren toezicht houden en aantal deviante vrienden. Naarmate adolescenten meer toezicht ervaren, hebben zij minder deviante vrienden. Deze negatieve samenhang is echter niet gevonden voor ervaren gedragscontrole. Naarmate adolescenten meer gedragscontrole ervaren, wil dit niet zeggen dat zij minder deviante vrienden hebben.

Zoals verwacht bestaat er daarnaast een positieve samenhang tussen gedragscontrole en aantal prosociale vrienden. Dit wil zeggen dat hoe meer ouders het gedrag van hun kind controleren, hoe meer prosociale vrienden adolescenten hebben. Tegen de verwachting in is er echter geen positieve samenhang tussen toezicht houden en aantal prosociale vrienden. Naarmate ouders meer toezicht houden wil dit niet zeggen dat adolescenten meer prosociale vrienden hebben. Daarnaast is er zoals verwacht een positieve samenhang tussen ervaren toezicht houden en aantal prosociale vrienden. Naarmate adolescenten meer toezicht ervaren, hebben zij meer prosociale vrienden. Deze positieve samenhang is echter niet gevonden voor ervaren gedragscontrole. Naarmate adolescenten meer gedragscontrole ervaren, wil dit niet zeggen dat zij meer prosociale vrienden hebben.

Volgens de verwachting is er een positieve samenhang tussen aantal deviante vrienden en delinquent gedrag; hoe meer deviante vrienden een adolescent heeft hoe meer delinquent gedrag hij of zij laat zien. Eveneens zoals verwacht is er een negatieve samenhang tussen aantal prosociale vrienden en delinquent gedrag. Hoe meer prosociale vrienden een adolescent heeft, hoe minder delinquent gedrag de adolescent laat zien.

Tabel 2.

Correlatietabel (r) voor de gebruikte variabelen

	YSR	CBCL	Ervaren toezicht houden	Toezicht houden	Ervaren gedragscontrole	Gedragscontrole	Deviante vrienden	Prosociale vrienden
YSR	1.00							
CBCL	.50**	1.00						
Ervaren toezicht houden	-.27**	-.31**	1.00					
Toezicht houden	-.20**	-.47**	.38**	1.00				
Ervaren gedragscontrole	-.01	-.09	.26**	.08	1.00			
Gedragscontrole	-.17*	-.22**	.31**	.35**	.37**	1.00		
Deviante vrienden	.44**	.31**	-.16*	-.16*	-.13	-.17*	1.00	
Prosociale vrienden	-.30**	-.17*	.21**	.07	.14	.19*	-.27**	1.00

Noot. * $p < .05$, ** $p < .01$.

Testen mediatiemodel

Om de eerste hypothese te beantwoorden is met behulp van acht afzonderlijke regressieanalyses gekeken of ouderlijke monitoring ((ervaren) toezicht houden en (ervaren) gedragscontrole) een negatief significant effect heeft op delinquent gedrag gerapporteerd door zowel de adolescent als de ouder. Dezelfde resultaten zijn gevonden voor delinquent gedrag gerapporteerd door zowel de adolescent als de ouder (zie Tabel 3). Uit de analyses blijkt dat zowel ervaren toezicht houden als toezicht houden een negatief significant effect heeft op delinquent gedrag. Ook gedragscontrole heeft een negatief significant effect op delinquent gedrag. Ervaren gedragscontrole heeft echter geen significant effect op delinquent gedrag gerapporteerd door zowel de adolescent als de ouder.

Om de tweede hypothese te kunnen beantwoorden is met behulp van vier afzonderlijke regressieanalyses gekeken of er een negatief effect is van ouderlijke monitoring ((ervaren) toezicht houden en (ervaren) gedragscontrole) op aantal deviante vrienden. Daarnaast is er met behulp van vier afzonderlijke regressieanalyses gekeken of er een positief effect is van ouderlijke monitoring ((ervaren) toezicht houden en (ervaren) gedragscontrole) op aantal prosociale vrienden. Uit de analyses blijkt dat er een negatief significant effect is van zowel ervaren toezicht houden als toezicht houden op deviante vrienden. Tevens is er een negatief significant effect gevonden van gedragscontrole op deviante vrienden. Ervaren gedragscontrole heeft echter geen significant effect op deviante vrienden (zie Tabel 3). Na analyse blijkt het verwachte positieve effect van ervaren toezicht houden op prosociale vrienden significant te zijn. Ditzelfde geldt voor het effect van gedragscontrole op prosociale

vrienden. Voor toezicht houden en ervaren gedragscontrole blijkt geen positief significant effect te zijn gevonden op prosociale vrienden (zie Tabel 3).

Om de derde hypothese te kunnen beantwoorden is met behulp van twee afzonderlijke regressieanalyses gekeken of er een positief significant effect is van deviante vrienden op delinquent gedrag gerapporteerd door zowel de adolescent als de ouder. Daarnaast is met behulp van twee afzonderlijke regressieanalyses gekeken of er een negatief significant effect is van prosociale vrienden op delinquent gedrag gerapporteerd door zowel de adolescent als de ouder. Uit de analyses blijkt dat deviante vrienden inderdaad een positief significant effect heeft op delinquent gedrag gerapporteerd door zowel de adolescent als de ouder (zie Tabel 3). Het verwachte negatieve significant effect wordt ook gevonden tussen prosociale vrienden en delinquent gedrag gerapporteerd door zowel de adolescent als de ouder (zie Tabel 3).

Tabel 3.

Regressieanalyses ouderlijke monitoring, delinquent gedrag en deviante/prosociale vrienden

	<u>YSR</u>				<u>CBCL</u>				<u>Deviante vrienden</u>				<u>Prosociale vrienden</u>			
	<i>B</i>	<i>SE</i> <i>B</i>	<i>R</i> ²	<i>R</i> ²	<i>B</i>	<i>SE</i> <i>B</i>	<i>R</i> ²	<i>R</i> ²	<i>B</i>	<i>SE</i> <i>B</i>	<i>R</i> ²	<i>R</i> ²	<i>B</i>	<i>SE</i> <i>B</i>	<i>R</i> ²	<i>R</i> ²
Ervaren toezicht houden	-.16	.04	-.27*	.07	-.21	.05	-.31*	.09	-.22	.10	-.16*	.03	.30	.10	.21*	.05
Ervaren gedragscontrole	-.00	.02	-.01	.00	-.03	.03	-.09	.01	-.09	.05	-.13	.02	.10	.05	.14	.02
Toezicht houden	-.09	.03	-.20*	.04	-.25	.04	-.47*	.22	-.17	.08	-.16*	.02	.08	.09	.07	.01
Gedragscontrole	-.07	.03	-.17*	.03	-.11	.03	-.22*	.05	-.16	.07	-.17*	.03	.19	.07	.19*	.03
Deviante vrienden	.19	.03	.44*	.19	.16	.04	.31*	.10								
Prosociale vrienden	-.12	.03	-.30*	.09	-.08	.04	-.17*	.03								

Noot. Alle afzonderlijke regressieanalyses zijn in een tabel gepresenteerd.
**P* < .05.

Om de vierde hypothese te kunnen beantwoorden is nagegaan of de vorige hypothesen bevestigd kunnen worden. Indien er in een eerdere analyse geen significant effect is gevonden, is er namelijk ook geen verband wat gemedieerd kan worden door deviante dan wel prosociale vrienden. Er is geen significant effect gevonden voor de invloed van ervaren gedragscontrole op delinquent gedrag gerapporteerd door zowel de adolescent als de ouder. Er hoeft dus niet gekeken te worden of dit verband wordt gemedieerd door deviante dan wel prosociale vrienden. Tevens is geen significant effect gevonden voor de invloed van toezicht houden op prosociale vrienden. Er hoeft dus niet gekeken te worden of de invloed van toezicht houden op delinquent gedrag gerapporteerd door zowel de adolescent als de ouder wordt gemedieerd door prosociale vrienden.

Uit de mediatieanalyses blijkt dat de invloed van toezicht houden en gedragscontrole op delinquent gedrag gerapporteerd door de adolescent volledig loopt via deviante vrienden. De invloed van toezicht houden op delinquent gedrag gerapporteerd door de adolescent ($\beta = -.20$,

$t(177) = -2.65, p < .01$) verdwijnt als de invloed van deviante vrienden op delinquent gedrag wordt meegenomen in de analyse ($\beta = -.13, t(174) = -1.91, p = .06$). De invloed van gedragscontrole op delinquent gedrag gerapporteerd door de adolescent ($\beta = -.17, t(177) = -2.34, p = .02$) verdwijnt eveneens als de invloed van deviante vrienden op delinquent gedrag wordt meegenomen in de analyse ($\beta = -.10, t(174) = -1.50, p = .14$). Aangezien de invloed van toezicht houden en gedragscontrole op delinquent gedrag gerapporteerd door de adolescent na toevoeging van de invloed van deviante vrienden op delinquent gedrag niet significant meer is, is er sprake van volledige mediatie.

De invloed van toezicht houden en gedragscontrole op delinquent gedrag gerapporteerd door de ouder loopt gedeeltelijk via deviante vrienden. De invloed van toezicht houden op delinquent gedrag gerapporteerd door de ouder ($\beta = -.47, t(192) = -7.29, p < .01$) wordt minder als de invloed van deviante vrienden op delinquent gedrag wordt meegenomen in de analyse ($\beta = -.43, t(174) = -6.54, p < .01$). Ditzelfde geldt voor de invloed van gedragscontrole op delinquent gedrag gerapporteerd door de ouder ($\beta = -.22, t(192) = -3.13, p < .01$) wat minder wordt als de invloed van deviante vrienden op delinquent gedrag wordt meegenomen in de analyse ($\beta = -.17, t(174) = -2.40, p = .02$). De invloed van toezicht houden en gedragscontrole op delinquent gedrag gerapporteerd door de ouder blijft na toevoeging van de invloed van deviante vrienden op delinquent gedrag echter significant waardoor gesproken kan worden van gedeeltelijke mediatie (respectievelijk $R^2 = .06$ en $R^2 = .08$).

De invloed van ervaren toezicht houden op delinquent gedrag gerapporteerd door zowel de adolescent als de ouder loopt gedeeltelijk via deviante vrienden. De invloed van ervaren toezicht houden op delinquent gedrag zowel gerapporteerd door de adolescent als door de ouder (respectievelijk $\beta = -.27, t(185) = -3.79, p < .01$ en $\beta = -.31, t(179) = -4.28, p < .01$) wordt minder als de invloed van deviante vrienden op delinquent gedrag wordt meegenomen in de analyse (respectievelijk $\beta = -.20, t(181) = -3.06, p < .01$ en $\beta = -.26, t(176) = -3.73, p < .01$). De invloed van ervaren toezicht houden op delinquent gedrag gerapporteerd door zowel de adolescent als de ouder blijft na toevoeging van de invloed van deviante vrienden op delinquent gedrag echter significant waardoor gesproken kan worden van gedeeltelijke mediatie (respectievelijk $R^2 = .16$ en $R^2 = .07$).

Indien gekeken wordt naar prosociale vrienden blijkt er sprake te zijn van volledige mediatie van de invloed van gedragscontrole op delinquent gedrag gerapporteerd door de adolescent. De invloed van gedragscontrole op delinquent gedrag gerapporteerd door de adolescent

($\beta = -.17$, $t(177) = -2.34$, $p = .02$) verdwijnt als de invloed van prosociale vrienden op delinquent gedrag wordt meegenomen in de analyse ($\beta = -.12$, $t(174) = -1.68$, $p = .10$). Aangezien de invloed van gedragscontrole op delinquent gedrag gerapporteerd door de adolescent na toevoeging van de invloed van prosociale vrienden op delinquent gedrag niet significant meer is, is er sprake van volledige mediatie.

De invloed van ervaren toezicht houden op delinquent gedrag gerapporteerd door de adolescent loopt gedeeltelijk via prosociale vrienden. De invloed van ervaren toezicht houden op delinquent gedrag gerapporteerd door de adolescent ($\beta = -.27$, $t(185) = -3.79$, $p < .01$) wordt minder als de invloed van prosociale vrienden op delinquent gedrag wordt meegenomen in de analyse ($\beta = -.21$, $t(181) = -3.02$, $p < .01$), maar blijft significant waardoor gesproken kan worden van gedeeltelijke mediatie ($R^2 = .06$).

Er blijkt geen sprake te zijn van een mediatie-effect van prosociale vrienden wanneer gekeken wordt naar de invloed van ervaren toezicht houden en gedragscontrole op delinquent gedrag gerapporteerd door de ouder. Hoewel de invloed van ervaren toezicht houden en gedragscontrole op delinquent gedrag vermindert na toevoeging van prosociale vrienden is deze afname niet voldoende om te spreken van gedeeltelijke mediatie (respectievelijk $R^2 = .01$ en $R^2 = .02$).

Discussie

In dit onderzoek staat centraal wat de invloed van ouderlijke monitoring op de ontwikkeling van delinquent gedrag is en welke rol vrienden hierin spelen. De eerste hypothese blijkt bevestigd te kunnen worden voor de invloed van zowel ervaren toezicht houden als toezicht houden en gedragscontrole op delinquent gedrag gerapporteerd door zowel de adolescent als de ouder. Dit houdt in dat hoe meer toezicht adolescenten ervaren en hoe meer toezicht ouders denken te houden, hoe minder delinquent gedrag zowel de adolescent als de ouder rapporteert. Tevens kan gesteld worden dat hoe meer ouders het gedrag van hun adolescent controleren, hoe minder delinquent gedrag zowel de adolescent als de ouder rapporteert. Dit komt overeen met de literatuur (DeVore & Ginsburg, 2005; Engels et al., 2002; Laird et al., 2008; Luster & Oh, 2001; Rakt et al., 2005; Reitz et al., 2007; Simons et al., 1994; Svensson, 2003; Vitaro et al., 2000). Echter tegen de verwachtingen in kan de hypothese niet bevestigd worden voor de invloed van ervaren gedragscontrole op delinquent gedrag. De verwachting dat adolescenten die meer gedragscontrole ervaren minder delinquent gedrag vertonen, kan door middel van dit onderzoek niet bevestigd worden. Een verklaring kan mogelijk gevonden worden in de richting van verkregen gemiddelden op de schalen ervaren gedragscontrole en

gedragscontrole. De adolescenten in dit onderzoek ervaren namelijk minder gedragscontrole dan ouders denken uit te oefenen. Ouders denken vaak tot altijd het gedrag van hun kind te controleren, adolescenten ervaren deze controle gemiddeld echter soms tot vaak. Doordat adolescenten slechts soms (tot vaak) gedragscontrole ervaren, heeft dit mogelijk geen invloed op delinquent gedrag. Ouders denken een hogere mate van gedragscontrole uit te oefenen waardoor het verband met delinquent gedrag wel significant blijkt te zijn. Een andere mogelijke verklaring kan gezocht worden in de richting van het soort probleemgedrag. Mogelijk vertonen adolescenten die meer gedragscontrole ervaren, meer internaliserend dan externaliserend probleemgedrag. Gray en Steinberg (1999) zien gedragscontrole namelijk als een vorm van psychologische controle wat een sterkere samenhang zou hebben met internaliserend probleemgedrag.

De tweede hypothese met betrekking tot deviante vrienden kan bevestigend worden beantwoord voor de invloed van zowel ervaren toezicht houden als toezicht houden en gedragscontrole op deviante vrienden. Gesteld kan worden dat indien adolescenten meer toezicht van hun ouders ervaren en hoe meer toezicht ouders denken te houden, adolescenten minder deviante vrienden hebben. Ditzelfde geldt voor gedragscontrole; hoe meer ouders het gedrag van hun adolescent controleren, hoe minder deviante vrienden een adolescent heeft. Dit komt overeen met de literatuur (Engels et al., 2002; Laird et al., 2008; Reitz et al., 2007; Simons et al., 1994; Svensson, 2003; Vitaro et al., 2000). Echter tegen de verwachtingen in kan de hypothese niet bevestigd worden voor de invloed van ervaren gedragscontrole op deviante vrienden. De verwachting dat adolescenten die meer gedragscontrole ervaren minder deviante vrienden hebben, kan door middel van dit onderzoek niet bevestigd worden. Een mogelijke verklaring kan zijn dat ervaren gedragscontrole een lage gemiddelde score behaald in deze steekproef, evenals het aantal deviante vrienden. Adolescenten geven namelijk aan soms tot vaak gedragscontrole te ervaren en geen tot een paar deviante vrienden te hebben. Mogelijk is met name ervaren toezicht houden van belang als het gaat om de omgang met deviante vrienden omdat toezicht houden een grotere samenhang lijkt te vertonen met externaliserend probleemgedrag en gedragscontrole met internaliserend probleemgedrag (Gray & Steinberg, 1999) en daarom mogelijk geen significant resultaat gevonden wordt.

Indien gekeken wordt naar prosociale vrienden blijkt de hypothese bevestigd te kunnen worden voor de invloed van ervaren toezicht houden en gedragscontrole op prosociale vrienden. Dit wil zeggen dat adolescenten die veel toezicht ervaren dan ook meer prosociale vrienden hebben en adolescenten van ouders die het gedrag van hun kind controleren hebben eveneens meer prosociale vrienden. Dit komt overeen met de gevonden literatuur (Vitaro et

al., 2000). Het verwachte positieve effect van ervaren gedragscontrole en toezicht houden op prosociale vrienden blijkt in dit onderzoek niet gevonden te worden. Als adolescenten aangeven meer gedragscontrole te ervaren en ouders aangeven meer toezicht te houden wil dit niet zeggen dat adolescenten meer prosociale vrienden hebben. Een mogelijke verklaring voor dit resultaat is te geven als gekeken wordt naar het gemiddelde op de schaal ervaren gedragscontrole. Het steekproefgemiddelde op deze schaal is laag waardoor het verband niet significant blijkt te zijn. Indien gekeken wordt naar een verklaring voor het niet significante resultaat voor de invloed van toezicht houden op prosociale vrienden kan deze gevonden worden in het feit dat ervaren toezicht houden belangrijker is voor het hebben van prosociale vrienden dan de mate van toezicht die ouders denken te houden. Ouders denken een hogere mate van toezicht te houden, maar aangezien adolescenten dit niet ervaren, heeft dit geen invloed op het hebben van prosociale vrienden.

In dit onderzoek kan de derde hypothese zowel voor de invloed van deviante als voor de invloed van prosociale vrienden bevestigd worden. Hoe meer deviante vrienden een adolescent heeft hoe meer delinquent gedrag de adolescent en de ouder rapporteren. Het tegenovergestelde effect geldt voor prosociale vrienden; hoe meer prosociale vrienden een adolescent heeft, hoe minder delinquent gedrag de adolescent en de ouder rapporteren. De resultaten uit dit onderzoek komen dan ook overeen met de literatuur (Custers & Engels, 2003; DeVore & Ginsburg, 2005; Laird et al., 2008; Luster & Oh, 2001; Menard & Elliott, 1994; Rakt et al., 2005; Reitz et al., 2007; Simons et al., 1994; Svensson, 2003; Vitaro et al., 2000).

Met betrekking tot de vierde hypothese is gebleken dat de invloed van toezicht houden en gedragscontrole op delinquent gedrag gerapporteerd door de adolescent volledig via deviante vrienden loopt. Geconcludeerd kan worden dat hoe meer toezicht ouders houden en hoe meer ouders het gedrag van hun kind controleren, adolescenten minder deviante vrienden hebben en hoe minder deviante vrienden deze adolescenten hebben hoe minder delinquent gedrag zij rapporteren.

De invloed van toezicht houden en gedragscontrole op delinquent gedrag gerapporteerd door de ouder loopt gedeeltelijk via deviante vrienden. Geconcludeerd kan worden dat er een gedeeltelijk mediatie-effect is van deviante vrienden. Toezicht houden en gedragscontrole hebben niet alleen indirect via deviante vrienden effect op de mate van delinquent gedrag gerapporteerd door de ouder, maar hebben eveneens een direct effect op delinquent gedrag. Het aantal deviante vrienden is slechts een gedeelte van de verklaring voor de gevonden samenhang.

De invloed van ervaren toezicht houden op delinquent gedrag gerapporteerd door zowel de adolescent als door de ouder loopt gedeeltelijk via deviante vrienden. Concluderend kan worden gesteld dat ook hier ervaren toezicht houden niet alleen indirect via deviante vrienden, maar eveneens direct effect heeft op de mate van delinquent gedrag zowel gerapporteerd door de adolescent als door de ouder.

Indien gekeken wordt naar prosociale vrienden blijkt er sprake te zijn van volledige mediatie van de invloed van gedragscontrole op delinquent gedrag gerapporteerd door de adolescent. Geconcludeerd kan worden dat hoe meer ouders het gedrag van hun kind controleren, adolescenten meer prosociale vrienden hebben en hoe meer prosociale vrienden deze adolescenten hebben hoe minder delinquent gedrag zij rapporteren.

De invloed van ervaren toezicht houden op delinquent gedrag gerapporteerd door de adolescent loopt gedeeltelijk via prosociale vrienden. Geconcludeerd kan worden dat de mate van toezicht houden wat adolescenten ervaren gedeeltelijk een indirect effect heeft via prosociale vrienden op delinquent gedrag, maar ook een direct effect heeft op delinquent gedrag gerapporteerd door de adolescent zelf.

Er blijkt geen sprake te zijn van een mediatie-effect van prosociale vrienden wanneer gekeken wordt naar de invloed van ervaren toezicht houden en gedragscontrole op delinquent gedrag gerapporteerd door de ouder.

De resultaten die uit dit onderzoek naar voren zijn gekomen, moeten echter wel kritisch bekeken worden. Kerr en Stattin (2000) geven in hun onderzoek aan dat ouderlijke monitoring niet in elk onderzoek op dezelfde manier wordt geoperationaliseerd. In dit onderzoek is gekozen voor het onderscheid tussen toezicht houden en gedragscontrole. Dit impliceert dat ouders actief op zoek gaan naar kennis over het gedrag van hun kind (toezicht houden) of regels stellen en vragen van hun kind waar en met wie zij omgaan als zij niet onder direct toezicht van ouders zijn (gedragscontrole). Kerr en Stattin geven echter aan dat het niet de ouders zijn die actief op zoek gaan naar informatie en regels stellen, maar in plaats daarvan zijn ouders afhankelijk van de informatie die de adolescent ouders geeft. De manier waarop ouders kennis verkrijgen kan meer gezien worden als een activiteit van de adolescenten zelf dan van de ouders. Een betere voorspeller van delinquent gedrag is dan ook de manier waarop ouders informatie verkrijgen, dus via hun kinderen, en dient echter niet gericht te zijn op de inhoud van deze informatie (Kerr & Stattin, 2000). In dit onderzoek is dit probleem proberen te ondervangen door zowel toezicht houden als gedragscontrole zowel gerapporteerd door de adolescent als de ouder mee te nemen in het onderzoek. Hierdoor is

gebleken dat de mate van toezicht houden gerapporteerd door de adolescent overeen komt met de mate van toezicht houden gerapporteerd door de ouder. Ouders denken echter vaker het gedrag van hun kind te controleren dan dat adolescenten deze gedragscontrole daadwerkelijk ervaren.

De bevindingen van Gray en Steinberg (1999) vormen een aanvulling op bovengenoemd punt. Zij maken hetzelfde onderscheid in ouderlijke monitoring als dit onderzoek en linken de invloed van deze vormen aan verschillend soort risicogedrag. Volgens Gray en Steinberg is toezicht houden meer gericht op het controleren van en kennis hebben over gedrag van hun kind en zorgt dit voor een beschermende invloed op externaliserend probleemgedrag. Gedragscontrole zou meer gericht zijn op de autonomie van de adolescent en als een vorm van psychologische controle worden gezien en daarom meer invloed hebben op internaliserend probleemgedrag. De tegenstrijdige bevindingen die in dit onderzoek zijn gevonden voor de invloed van ervaren gedragscontrole op delinquent gedrag kunnen hier mogelijk gedeeltelijk door worden verklaard. Indien adolescenten meer gedragscontrole ervaren, zal het effect op internaliserend probleemgedrag groter zijn dan op externaliserend probleemgedrag wat in dit onderzoek is onderzocht. Het is interessant om dit onderscheid in verder onderzoek mee te nemen.

Dit onderzoek laat zien dat er voor ervaren toezicht houden en gedragscontrole geen mediatie-effect wordt gevonden van prosociale vrienden op de delinquent gedrag gerapporteerd door de ouder. Een mogelijke verklaring hiervoor hangt samen met de gemiddelde leeftijd in de steekproef. De jongeren die hebben deelgenomen aan dit onderzoek zijn gemiddeld 15;10 jaar oud. Uit de literatuur blijkt dat delinquent gedrag pas vermindert nadat jongeren 17 jaar oud zijn. Op dat moment gaan adolescenten zich pas binden aan bijvoorbeeld hun ouders, de maatschappij en aan andere prosociale adolescenten. Pas op dat moment zien zij in dat zij meer te verliezen hebben door zich delinquent te blijven gedragen (Luijpers et al., 2001; Moffitt, 1993). Aangezien de steekproef in dit onderzoek deze gemiddelde leeftijd nog niet heeft bereikt, is dit een mogelijke verklaring voor het uitblijven van een mediatie-effect van prosociale vrienden.

Daarnaast is in dit onderzoek geen onderscheid gemaakt in soorten delinquent gedrag. Zoals Reitz en collega's (2007) stellen, kan niet voor elke vorm van externaliserend probleemgedrag en delinquent gedrag dezelfde conclusie getrokken worden. Binnen delinquent gedrag kan bijvoorbeeld onderscheid gemaakt worden in vermogensdelicten, geweldsdelicten en vandalisme (Loeber et al., 2001) en deze vormen van delinquent gedrag

staan in verschillende verhoudingen tot de invloed die ouders en vrienden op dit gedrag kunnen hebben (Reitz et al., 2007).

Naast bovengenoemde verklaringen voor de gevonden verschillen in de resultaten zijn er een aantal sterke kanten van huidig onderzoek aan te wijzen. De steekproef die is getrokken bestaat uit 205 gezinnen waarvan zowel de adolescent als de primaire opvoeder heeft deelgenomen aan het onderzoek. De steekproef dient als voldoende groot beoordeeld te worden om gefundeerde uitspraken te kunnen doen. Tevens is in het onderzoek gebruik gemaakt van zowel zelfrapportage van de adolescent als van ouderrapportage. Door zowel het beeld van de adolescent als dat van de ouder mee te nemen in het onderzoek en deze te vergelijken, kunnen verschillen hierin vastgesteld worden die vervolgens meegenomen dienen te worden in de conclusie. Hierbij moet rekening gehouden worden met het feit dat de werkelijke omvang van delinquent gedrag onderschat zal worden omdat verwacht wordt dat adolescenten en ouders mogelijk sociaal wenselijk antwoorden.

Samenvattend kan geconcludeerd worden dat uit dit onderzoek interessante resultaten naar voren zijn gekomen. Zoals reeds uit de literatuur is gebleken, speelt ook in dit onderzoek zowel de invloed van ouders als de invloed van vrienden een belangrijke rol. Allereerst valt op dat er een duidelijk onderscheid gemaakt dient te worden tussen de invloed van deviante en prosociale vrienden. In de literatuur wordt vaak het verband gelegd dat deviante vrienden delinquent gedrag bevorderen gevolgd door de hypothese dat prosociale vrienden een beschermende werking hebben op delinquent gedrag. Dit verband is echter nog maar weinig onderzocht. In dit onderzoek wordt dan ook slechts een mediatie-effect van prosociale vrienden gevonden wanneer gekeken wordt naar de invloed van gedragscontrole op delinquent gedrag gerapporteerd door de ouder. Daarnaast wordt een gedeeltelijk mediatie-effect van prosociale vrienden gevonden voor de invloed van ervaren toezicht houden op delinquent gedrag gerapporteerd door de adolescent. Het gevonden mediatie-effect van prosociale vrienden op de invloed van ervaren toezicht houden en gedragscontrole op delinquent gedrag gerapporteerd door de ouder is niet groot genoeg om te kunnen spreken van een mediatie-effect. Gesteld kan worden dat er wel een indicatie is voor een medierende rol van prosociale vrienden op het verband tussen monitoring en delinquent gedrag, maar vervolgonderzoek is nodig om dit mediatie-effect nader te onderzoeken.

Daarnaast bevestigt huidig onderzoek dat een duidelijk onderscheid gemaakt dient te worden tussen de twee vormen van ouderlijke monitoring, te weten toezicht houden en gedragscontrole. Daarnaast worden verschillende resultaten gevonden voor toezicht houden gerapporteerd door zowel de adolescent als de ouder en voor gedragscontrole gerapporteerd

door zowel de adolescent als de ouder. Deze bevindingen bevestigen dat het van belang is onderscheid te maken in ervaren ouderlijke monitoring en de mate van ouderlijke monitoring die ouders voor ogen hebben.

Huidig onderzoek laat eveneens zien dat het van belang is onderscheid te maken tussen delinquent gedrag gerapporteerd door de adolescent en delinquent gedrag gerapporteerd door de ouder. Beide rapportages lijken voor het mediatie-effect van deviante vrienden niet veel van elkaar te verschillen, hoewel het mediatie-effect van deviante vrienden op de samenhang tussen ouderlijke monitoring en delinquent gedrag gerapporteerd door de adolescent groter is dan het mediatie-effect van deviante vrienden op de samenhang tussen ouderlijke monitoring en delinquent gedrag gerapporteerd door de ouder. Wel wordt een verschil gevonden voor het mediatie-effect van prosociale vrienden. Er is wel een mediatie-effect van prosociale vrienden op de samenhang tussen ouderlijke monitoring en delinquent gedrag gerapporteerd door de adolescent gevonden, maar er is geen mediatie-effect van prosociale vrienden op de samenhang tussen ouderlijke monitoring en delinquent gedrag gerapporteerd door de ouder gevonden.

Om terug te komen op de onderzoeksvraag waar dit onderzoek een antwoord op heeft geprobeerd te vinden, kan geconcludeerd worden dat zowel deviante als prosociale vrienden de verwachte invloed heeft op delinquent gedrag. Heeft een adolescent veel deviante vrienden, dan is de kans groot dat hij of zij delinquent gedrag vertoont. Heeft een adolescent echter veel prosociale vrienden, dan hebben deze vrienden een beschermende werking. Eveneens kan gesteld worden dat ouderlijke monitoring, met uitzondering van ervaren gedragscontrole, de verwachte invloed heeft op delinquent gedrag. Ervaren adolescenten een lage mate van ouderlijke monitoring en denken ouders het gedrag van hun kind weinig te monitoren, is de kans groot dat de adolescent delinquent gedrag vertoont. Gesteld kan worden dat zowel deviante en prosociale vrienden als ouderlijke monitoring van invloed zijn op de ontwikkeling van delinquent gedrag. Het verwachte mediatie-effect van deviante dan wel prosociale vrienden wordt echter niet voor alle vormen van ouderlijke monitoring gevonden. Huidig onderzoek vindt wel indicaties voor een mediatie-effect van deviante en prosociale vrienden, maar vervolgonderzoek is nodig om deze samenhang duidelijk te krijgen.

Beperkingen huidig onderzoek en suggesties vervolgonderzoek

Naast de sterke punten die dit onderzoek kent, zijn er eveneens een aantal beperkingen aan te wijzen. Hoewel zowel de zelfrapportages als de rapportage van de ouder in het onderzoek is meegenomen, zijn deze rapportages van delinquent gedrag subjectief. Het gaat om de

beleving van het gedrag van de adolescent door de adolescent zelf en de ouder, wat sterk afhangt van het moment van afname. Door meerdere rapportages door de tijd heen af te nemen, kan een robuuster beeld verkregen worden van de mate van delinquent gedrag. Daarnaast zijn de gebruikte vragenlijsten (CBCL en YSR) geen vragenlijsten waarmee delinquent gedrag gediagnosticeerd kan worden. Er kan echter alleen een indicatie gegeven worden over de ernst van het gedrag.

De jongeren die hebben deelgenomen aan het onderzoek zijn door middel van een selecte steekproef toegewezen aan een bepaalde behandeling. Het zijn echter allen jongeren die zijn aangemeld voor Multisysteem therapie (MST) waardoor de resultaten niet generaliseerbaar zijn naar alle adolescenten. MST is in de meeste gevallen een laatste redmiddel om te voorkomen dat jongeren geheel ontsporen en ouders totaal geen grip meer op hun kind hebben. In de meeste gevallen moet er een juridisch kader zijn waarin MST uitgevoerd wordt en zijn de jongeren die deelnemen aan de therapie reeds met politie en justitie in aanraking gekomen. Het gaat dus om een selectie groep, waardoor de resultaten niet breder generaliseerbaar zijn.

Hoewel zowel de adolescent als de ouder de vragenlijst heeft ingevuld, zijn er geen gegevens over gedrag in andere contexten zoals op school of in de buurt. Er kunnen daarom alleen maar uitspraken gedaan worden over gedrag in de directe omgeving. Met name ouders hebben veel invloed op dit gedrag en verwacht kan worden dat wanneer de rapportage van bijvoorbeeld de leerkracht wordt meegenomen in het onderzoek de rol van vrienden groter is.

Als laatste beperking kan genoemd worden dat het onderzoek cross-sectioneel van vorm is geweest. Longitudinaal onderzoek heeft echter de voorkeur omdat dan de ontwikkeling van delinquent gedrag beter in kaart kan worden gebracht. Dit is meteen ook de eerste suggestie voor vervolgonderzoek. Door longitudinaal onderzoek uit te voeren kan eveneens vanuit een ontwikkelingsperspectief worden gekeken naar de ontwikkeling van delinquent gedrag en kunnen er uitspraken gedaan worden over de effecten en invloeden van ouderlijke monitoring en deviante dan wel prosociale vrienden op de lange termijn.

Het huidige onderzoek gaat uit van de invloed van ouderlijke monitoring op delinquent gedrag op dit moment. Het is interessant om in vervolgonderzoek de invloed van de ouder-kind relatie mee te nemen toen de adolescent nog klein was en te onderzoeken welke invloed deze relatie heeft op delinquent gedrag later. Daarnaast is het interessant om het geheel aan beïnvloedingsrelaties uit te breiden. Dit onderzoek kijkt naar de hoeveelheid kennis en de hoeveelheid vrienden, maar bijvoorbeeld kan ook gedacht worden aan het meenemen van de kwaliteit van de relatie tussen adolescent en ouder, de partnerrelatie van ouders zelf of de

relatie van de adolescent met betekenisvolle andere personen. Daarnaast kan ook gedacht worden aan de houding van ouders ten opzichte van delinquent gedrag; keuren zij het gedrag af of niet, hebben ouders zelf ooit delinquent gedrag vertoont?

Als laatste is het belangrijk niet alleen het gedrag van deviante dan wel prosociale vrienden van de adolescent mee te nemen, maar ook onderzoek te doen naar de relatie met deze vrienden. De mate waarin adolescenten steun ervaren en tevreden zijn met vrienden is een belangrijke voorspellende factor als het gaat om gedragsbeïnvloeding. Informatie is nodig over de kwaliteit van de vriendschap evenals over het gedrag en de identiteit van de vrienden (Engels et al., 2002).

Literatuurlijst

- Achenbach, T. M. (1991a). *Manual for the child behavior checklist/ 4-18 and 1991 Profile*. Burlington: University of Vermont, Department of Psychiatry.
- Achenbach, T. M. (1991b). *Manual for the youth self-report and 1991 Profile*. Burlington: University of Vermont, Department of Psychiatry.
- Brown, B. B., Mounts, N., Lamborn, S. D., & Steinberg, L. (1993). Parenting practices and peer group affiliation in adolescence. *Child Development*, 64, 467-482.
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2009). *Bevolking; geslacht, leeftijd en burgerlijke staat, 1 januari*. Gevonden op 7 oktober 2009, op <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?DM=SLNL&PA=7461BEV&D1=a&D2=a&D3=11-18&D4=58-59&VW=T>
- Custers, K. E. P. T. & Engels, R. C. M. E. (2003). Delinquentie van adolescenten: de rol van delinquente vrienden en emotionele problemen. *Pedagogiek*, 23, 137-155.
- DeVore, E. R., & Ginsburg, K. R. (2005). The protective effects of good parenting on adolescents. *Current Opinion in Pediatrics*, 17 (4), 460-465.
- Dishion, T. J., & McMahon, R. J. (1998). Parental monitoring and the prevention of child and adolescent problem behavior: a conceptual and empirical formulation. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 1, 61-75.
- Dodge, K. A., Dishion, T. J., & Lansford, J. E. (2006). Deviant peer influences in intervention and public policy for youth. *Social Policy Report*, 1.
- Engels, R. C. M. E., Dekovi, M., & Meeus, W. (2002). Parenting practices, social skills and peer relationships in adolescence. *Sociale Behavior and Personality*, 30, 3-18).
- Gottfredson, M. & Hirschi, T. (1990). *A general theory of crime*. Stanford: Stanford University Press.
- Gray, M. R. & Steinberg, L. (1999). Unpacking authoritative parenting: Reassessing a multidimensional construct. *Journal of Marriage and the Family*, 61, 574-887.
- Hirschi, T. (1969). *Causes of Delinquency*. Berkeley: University of California Press.
- Jang, S.J. (1999). Age-varying effects of family, school, and peers on delinquency: A multilevel modeling test of interactional theory. *Criminology*, 37, 643-685.
- Kerr, M., & Stattin, H. (2000). What parents know, how they know it, and several forms of adolescent adjustment: further support for a reinterpretation of monitoring. *Developmental Psychology*, 36, 366-380.

- Laan, A. M. van der, Blom, M., Verwers, C., & Essers, A. A. M. (2006). Jeugddelinquentie: risico's en bescherming. Bevindingen uit de WODC Monitor Zelfgerapporteerde Jeugdcriminaliteit 2005. Den Haag: WODC-publicaties.
- Laird, R. D., Criss, M. M., Pettit, G. S., Dodge, K. A., & Bates, J. E. (2008). Parents' monitoring knowledge attenuates the link between antisocial friends and adolescent delinquent behavior. *Journal of Abnormal Child Psychology*, *36*, 299-310.
- Loeber, R., Slot, N. W., & Sergeant, J. A. (2001). *Ernstige en gewelddadige jeugddelinquentie*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Luijpers, E. T. H. (2003). *Intentie tot exploratie, sociale binding en delinquent gedrag van Nederlandse jongeren*. Delft: Uitgeverij Eburon.
- Luijpers, E. T. H., Overbeek, G. J., & Meeus, W. H. J. (2001). *Risicogedrag bij adolescenten ó 2. Prevalentie, persistentie en samenhang*. Assen: Van Gorkum.
- Luster, T., & Oh, S. M. (2001). Correlates of male adolescents carrying handguns among their peers. *Journal of Marriage & Family*, *63*, 714-726.
- Menard, S., & Elliott, D. S. (1994). Delinquent bonding, moral beliefs, and illegal behavior: A three-wave panel model. *Justice Quarterly*, *11*, 173-188.
- Meeus, W., Kroneman, M., Junger, M., Ossebaard, H., Scholte, E., Slot, W., et al. (1999). *Risicogedrag van adolescenten. Negen contra-intuïtieve stellingen*. Assen: Van Gorkum.
- Ministerie van Justitie (n.d.). *Jeugdcriminaliteit*. Gevonden op 21 december 2009, op <http://www.justitie.nl/onderwerpen/jeugd/jeugdcriminaliteit/>
- Moffitt, T. E. (1993). Adolescence-limited and life-course-persistent antisocial behavior: A developmental taxonomy. *Psychological Review*, *100*, 674-701.
- Patterson, G. R., Reid, J. B., & Dishion, T. J. (1992). *Antisocial boys*. Eugene: Castalia.
- Rakt, M. van de, Weerman, F., & Need, A. (2005). Delinquent gedrag van jongens en meisjes. Het (anti)sociale kaptiaal van vriendschapsrelaties. *Mens en Maatschappij*, *80*, 328-352.
- Reitz, E., Prinzie, P., & Deković, M. (2007). The role of peer contacts in the relationship between parental knowledge and adolescents' externalizing behaviors: a latent growth curve modeling approach. *Journal of Youth and Adolescence*, *36*, 623-634.
- Santrock, J. W. (2004). *Adolescence*. New York: McGraw-Hill.
- Simpson, D. D., & McBride, A. A. (1992). Family, friends, and self (FFS) assessment scales for Mexican American youth. *Hispanic Journal of Behavioral Sciences*, *14*, 327-340.

- Simons, R. L., Wu, C., Conger, R. D., & Lorenz, F. O. (1994). Two routes to delinquency: Differences between early and late starters in the impact of parenting and deviant peers. *Criminology*, 32, 247-275.
- Svensson, R. (2003). Gender differences in adolescent drug use. The impact of parental monitoring and peer deviance. *Youth & Society*, 34, 300-329.
- Vitaro, F., Brendgen, M., & Tremblay, R. E. (2000). Influence of deviant friends on delinquency: searching for moderator variables. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 28 (4), 313-325.
- Warr, M. (2002). *Companions in crime. The social aspects of criminal conduct*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Weerman, F.M. (1998). Combinaties van bindingsfactoren en delinquent gedrag. *Tijdschrift voor criminologie*, 1, 44-63.
- Wicks-Nelson, R., & Israel, A. (2006). *Behavior disorders of childhood* (sixth edition). New Jersey: Prentice Hall.